

УДК 343.985:(355.44+623.565)

Д. І. Нестеров
здобувач
Донецького юридичного інституту
Міністерства внутрішніх справ України

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЕРОРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Рівень терористичної загрози у світі нині досить високий. Від неї потерпають як країни, у яких тривають збройні конфлікти (передусім на Близькому Сході та в Африці), так і країни Заходу, які ще донедавна були цілком безпечними з огляду на розвинену систему правоохоронних органів і спецслужб.

Постійно розширюється географія тероризму. Так, 2013 р. терористичних атак зазнали 88 країн, 2014 р. теракти сталися вже в 95 країнах світу, а 2015 р. – у 941. За результатами спільних досліджень Інституту економіки та миру й Університету штату Меріленд (США), 2016 р. оприлюднено черговий Глобальний індекс тероризму (ГТІ), який вимірює рівень терористичної активності в країні за кількістю інцидентів, загиблих та постраждалих і рівнем матеріальних збитків. Відповідно до нього 2015 р. тільки 34 країни світу не зазнали впливу цього явища на своє соціальне та економічне життя, серед них: Ангола, В'єтнам, Куба, Литва, Латвія, Монголія, Оман, Панама, Польща, Північна Корея, Румунія, Словаччина, Словенія, Сінгапур, Уругвай та інші [1, с. 5; 2, с. 174].

Збільшується кількість жертв терористичних актів. За даними Глобального індексу тероризму [3], у світі за період 2000–2015 рр. унаслідок вчинення понад 70 тис. терористичних актів загинуло понад 170 тис. осіб. Майже щороку спостерігається тенденція до зростання цих показників: 2000 р. в терактах загинуло 3,3 тис. осіб, а 2014 р. – уже 32,7 тис.

Аналіз антитерористичного законодавства зарубіжних країн засвідчує посилену увагу держави й суспільства до питань протидії тероризму.

Наприклад, у Туреччині в цій сфері використовують положення законодавства, що стосуються організованої злочинності. В Індонезії обвинувачі застосовують склади кримінальних злочинів, пов'язані із забороною на зміну конституційної системи недемократичними методами. У Китаї прокурори використовують широке коло імміграційних законів для перешкоджання переміщенню окремих осіб. У Єгипті прокурори посилаються на склади злочинів, закріплені в Кримінальному кодексу (КК), передусім ті його положення, які стосуються загроз національній безпеці. Ці положення було доповнено адміністративними заходами про заборону виїзду з країни осіб, підозрюваних у

зв'язках з терористичними організаціями або причетності до терористичної діяльності. Інші країни акцентували увагу на фінансових злочинах, учинених до виїзду відповідних осіб за межі національної території. У Боснії і Герцеговині в червні 2014 р. було прийнято закон, що забороняє виїжджати з країни для участі в будь-якій воєнізованій діяльності чи бойових діях за кордоном. Для доказування цього злочину немає необхідності доводити наявність наміру вчинити певні дії, достатньо лише наміру брати участь у бойових діях за кордоном. За вчинення цього злочину передбачено покарання у вигляді тюремного ув'язнення на термін від 5 до 20 років [4, с. 219–220; 5, с. 8].

Попри окремі приклади позитивного досвіду застосування таких правових норм, міжнародні інституції наполягають на необхідності запровадження положень кримінального законодавства, що передбачають відповідальність саме за злочини, пов'язані з терористичною діяльністю. У листі Голови Комітету Ради Безпеки ООН про боротьбу з тероризмом від 18 лютого 2015 р. [6] зазначено: «Якщо ґрунтуватися на складах злочинів, які не пов'язані з тероризмом, це може спричинити певні проблеми. Хоча використання складів злочинів, не пов'язаних із тероризмом, дає змогу вже зараз знаходити шляхи розв'язання проблеми, що пов'язана з діями іноземних бойовиків-терористів, а також тих злочинів, які не пов'язані з тероризмом, може також спричинити проблеми. Зазначене може бути зумовлено або тим, що суди не бажають погоджуватися з таким новаторським тлумаченням, пропонуваним обвинуваченням, або тим, що такі положення охоплюють інші діяння й умисел як підстави для засудження.

Це ускладнює і міжнародне співробітництво, оскільки держави істотно розходяться в думці про те, яку участь в іноземному конфлікті слід вважати кримінально караною (у зв'язку з чим постають питання, пов'язані з «подвійною злочинністю»), а також тому, що такі діяння, які випадають з контексту тероризму, можуть підпадати під дію застережень про винятки, передбачені в договорах про видачу, наприклад, їх вважають політичними злочинами [7, с. 67].

Посилання на склади злочинів, які не пов'язані з тероризмом, призводить до того, що суди не зможуть оцінити всю серйозність справи, а по-

карання не буде достатньо суворими, як це часто трапляється, коли йдеться про порушення імміграційних законів або малозначні злочини, такі як шахрайство або крадіжка, учинені до від'їзду в зону конфлікту» [6].

Під час обговорення питання про доцільність розгляду справ про тероризм міжнародними судами США обстоюють позицію, згідно з якою основною проблемою протидії тероризму є не його кримінальне переслідування, а розслідування та попередження таких актів. Велика Британія вважає, що тероризм як злочин не виходить переважно за межі національної юрисдикції, не потребує розгляду на рівні міжнародних судів. Обережне ставлення до цього явища зумовлено також новизною поняття для міжнародно-правового простору; побоюванням політизації діянь і їх наслідків у разі ініціювання судового переслідування; відсутністю попередньої дискусії щодо змісту терміна; слабкою диференціацією з національно-визвольним рухом [8, с. 180].

Ці позиції позначилися на формуванні кримінального, кримінального процесуального та спеціального антитерористичного законодавства, що не завжди сприяло ефективному розв'язанню проблем протидії злочинам, пов'язаним із терористичною діяльністю, у міжнародному масштабі.

Убачається, що нагальними питаннями протидії та боротьби зі злочинами, пов'язаними з терористичною діяльністю, для світового співтовариства та кожної окремої країни є подальший розвиток національних законодавств, уніфікація міжнародно-правових норм, укладання двосторонніх і багатосторонніх угод про співпрацю, напрацювання єдиної міжнародно-правової практики кваліфікації злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, міжнародний обмін досвідом щодо доказування в провадженнях про злочини цієї категорії.

Попри відмінності у визначенні цих злочинів у кримінальному законі, у низці країн передбачено законодавчі механізми, які надають широкі можливості вповноваженим органам щодо отримання доказової інформації в таких кримінальних провадженнях.

Розглянемо окремі приклади правотворчості та правозастосовної практики деяких країн і норми міжнародного права, що стосуються особливих порядків (правил) отримання доказів у провадженнях про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю.

Зокрема, на прикладі США можна проілюструвати особливий механізм, який передбачає збирання доказів у провадженнях про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю. У цій країні збирання оперативних даних для протидії тероризму здійснюють Центральне розвідувальне управління, Розвідувальне управління Міністер-

ства оборони й Агентство національної безпеки (зовнішня розвідка), а також Федеральне бюро розслідувань (ФБР), яке здійснює збирання оперативних даних для забезпечення внутрішньої безпеки та пошук доказів для забезпечення кримінального переслідування. Перешкодою для ефективного передання інформації всередині країни було обмеження, встановлене за ініціативою Міністерства юстиції Сполучених Штатів і згодом скасоване судовим рішенням, прийнятим 2002 р., у справі «In re Sealed Case, 310 F. 3rd 717» (U.S. Foreign Intelligence Surveillance Court of Review, 2002). Дозволи на використання засобів електронного спостереження та проведення інших спецоперацій з метою збирання оперативної інформації про діяльність агентів іноземних держав і терористів всередині країни видає Суд з нагляду за діяльністю іноземних розвідок (Foreign Intelligence Surveillance Court) у Вашингтоні, округ Колумбія. Збирання доказів у кримінальних справах санкціонують звичайні федеральні окружні суди на всій території Сполучених Штатів у межах іншого законодавчого акта. До 2001 р. внутрішні правила Міністерства юстиції накладали обмеження на контакти слідчих органів і прокуратури з контррозвідкою, щоб перешкодити використанню розвідувальних методів під час розслідування кримінальних справ. Мета полягала в тому, щоб не допустити підміни суворих критеріїв, що застосовують під час збирання доказів для суду, менш суворими доказовими нормами і більш гнучкими правилами оперативної роботи, характерними для розвідувальних служб. Формулювання відповідного закону допускали використання на території США деяких агентурних методів отримання інформації за більш вільного режиму, передбаченого для органів національної безпеки, за умови, що метою такого використання є збирання розвідувальних даних. Згодом цей закон було змінено, нині дозволено застосування схожих методів також у випадках, коли збирання розвідувальних даних становить «одну з цілей». У ньому вже не передбачено, що ордер на проведення спецоперацій можуть видавати тільки для потреб розвідки, однак не для збирання матеріалів, які можуть бути корисними і як розвіддані, і як докази в суді.

Проте суддя в Суді з нагляду за діяльністю іноземних розвідок ухвалив, що бар'єр, який існував раніше між кримінальним слідством і збиранням розвідувальних даних, слід зберегти. Уряд оскаржив це рішення. Апеляційна палата Суду з нагляду за діяльністю іноземних розвідок висловила сумнів у тому, що необхідність бар'єра між контррозвідувальними і кримінально-слідчими підрозділами ФБР (яке в США одночасно виконує на федеральному рівні функції внутрішньої охорони державної безпеки та функції карного розшуку) впливає з положень Конституції. Згідно з рішенням Суду,

поправка до закону чітко вказує на те, що спільне використання спецоперацій зі збирання даних з урахуванням як потреб розвідки, так і завдань отримання доказів у кримінальних справах є законним і не має підлягати обмеженням [5, с. 8081]. Отже, такий механізм передбачає широкі можливості для збирання доказів у провадженнях про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю.

Законодавці окремих країн Європейського Союзу також передбачали також винятки під час розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю.

Іспанія є однією з європейських країн, яка зазнала згубного впливу терористичної агресії. Тероризм у цій країні був пов'язаний з діяльністю баскського сепаратистського руху, який вчиняв вибухи бомб у великих містах і на стратегічних комерційних об'єктах. Ці акції спричиняли людські жертви та значні економічні збитки. У зв'язку із цим, у країні триває активна законодавча робота у сфері протидії тероризму, важливу роль відіграє Закон «Про боротьбу з озброєними бандитськими формуваннями і терористичними елементами» від 26 грудня 1984 р. Його можна назвати змішаним законом, оскільки він містить положення як матеріального, так і процесуального права. Статті перших двох глав є нормами матеріального права та були майже повністю інкорпоровані іспанським законодавцем у КК Іспанії 1995 року. Третя і четверта глави містять процесуальні положення та положення, присвячені потерпілим від терористичних актів.

Так, третя глава цього Закону «Процесуальні норми» охоплює норми процесуального характеру, частина яких стосується діяльності та прерогатив трибуналів, до компетенції яких належить розгляд справ про злочини, учинені збройними бандитськими формуваннями і терористичними групами, інша частина стосується норм, які передбачають можливість обмеження прав громадян. Ця можливість передбачена положеннями ст. 55² глави 5 («Про призупинення прав і свобод») розділу 1 («Про основні права й обов'язки») Конституції Іспанії 1978 р., а саме: тимчасове обмеження деяких основних прав громадян, залучених до сфери розслідування злочинів, учинених збройними бандитськими формуваннями і терористичними групами [9, с. 341–342].

Згідно з п. 2 ст. 17 Конституції Іспанії, попереднє утримання не може тривати довше, ніж це необхідно для з'ясування всіх обставин справи, і в будь-якому разі не довше ніж 72 години, після закінчення яких затриманий повинен бути або звільнений, або переданий судовій владі. Однак у разі з терористичними злочинами або злочинами, учиненими бандитськими формуваннями, термін попереднього ув'язнення може бути подовжено до 7 діб.

За аналогічних обставин на підставі судової ухвали та в інтересах слідства можливе проникнення правоохоронних органів до житла чи його обшук з метою затримання підозрюваних осіб або виявлення речових доказів. Із цією метою можуть здійснювати контроль з боку слідчих органів за кореспонденцією (поштовою, телеграфною і телефонною) причетних до злочину осіб. Судовий контроль за нею може бути встановлено строком до трьох місяців. Такі положення є законними, попри те, що п. 2 і 3 ст. 18 Конституції декларують, що житло є недоторканим і гарантується таємниця кореспонденції.

Органами, які розслідують і розглядають справи про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю, є Центральний слідчий орган і Національний суд. Це спеціальні органи, що належать до системи судів загальної юрисдикції та розташовані в Мадриді. Центральний слідчий орган і Національний суд (у складі трьох суддів) залучають до роботи в усіх випадках, коли необхідним є спрощене (прискорене) виробництво, передбачене кримінально-процесуальним законом. Ця спрощена процедура полягає в тому, що справи про тероризм в суді є першочерговими і повинні бути розглянуті в суді не пізніше, ніж через 90 днів після порушення кримінальної справи. Якщо злочин було вчинено з використанням поліграфічних засобів, радіомовлення чи будь-якого іншого засобу, що полегшує публікацію, суддя за скаргою прокурора повинен винести постанову про попереднє закриття винних установ, видань і, якщо цього вимагають обставини, про конфіскацію та опечатування знарядь злочину (приміщення, механізми тощо). Остаточо рішення з такого питання суддя затверджує або скасовує в триденний термін з повідомленням прокурора та зацікавлених сторін. Рішення може бути оскаржене в п'ятиденний термін.

Комісія Бельгійського парламенту з протидії тероризму 29 березня 2016 р. прийняла низку спеціальних заходів, які розширюють можливості правоохоронних органів. Зокрема, щодо можливості проводити обшуки в будь-яку пору доби. Чинний закон дозволяє це до 21.00 та з 5.00, винятком становлять затримання на гарячому, розслідування справ про збут наркотиків. До цих випадків також можна віднести підозру в тероризмі, бандитизм, участь у злочинних угрупованнях. Погоджено також розширення особливих методів розслідування, зокрема прослуховування телефонних розмов, а також запровадження загального банку даних різних служб, які взаємодіють у протидії тероризму, насамперед розвідки та координації аналізу загроз [10].

Закон «Про боротьбу з тероризмом і посяганнями на державну безпеку» доповнив КПК Франції, глава 15 якого присвячена питанням ведення слідчих дій у справах про тероризм. У цій главі та-

кож визначено коло осіб та органів, до компетенції яких належать розслідування їх та розгляд у суді справ про тероризм. До них, згідно із цим Законом, входить прокурор і слідчий суддя Парижа, виправний суд і суд присяжних Парижа. У суді Парижа розглядають справи про терористичні злочини, учинені як у Франції, так і на її заморських територіях. Справи про загальнокримінальні злочини в цих судах не розглядають. Єдиний виняток становлять ті терористичні злочини, у яких брали участь неповнолітні. У цьому випадку прокурор, слідчий суддя та суддя у справах неповнолітніх Парижа, а також суд у справах неповнолітніх і суд присяжних у справах неповнолітніх Парижа мають конкурентну компетенцію, що впливає із застосування положень ордонанса від 2 лютого 1945 р. № 45-174 «Про дитячу злочинність».

Спеціальною компетенцією для розслідування справ про тероризм наділено і прокурора, і слідчого судді. Наприклад, якщо в процесі слідства з'ясовують, що зібрані факти містять ознаки загальнокримінального злочину, а не терористичного, то слідчий суддя Парижа оголошує про свою «некомпетентність» у розслідуванні цього злочину, і справу передають тому слідчому судді, до кола повноважень якого належить розслідування загальнокримінальних злочинів.

Закон передбачає деякі особливості попереднього слідства у справах про тероризм. Зокрема, термін затримання підозрюваного в учиненні терористичного акту може бути збільшений з 48 год., що передбачено в разі підозри в учиненні загальнокримінальних злочинів, до чотирьох діб. Дозвіл на продовження терміну дає голова суду вищого рівня за клопотанням прокурора. Дозвіл на продовження терміну затримання підозрюваного може видати не лише голова суду, а й уповноважений на це суддя цього суду. З отриманням дозволу на продовження затримання проводять медичний огляд підозрюваного. Для його проведення прокурор або компетентний слідчий суддя призначає лікаря, правомочний на проведення такого огляду.

Стаття 76 КПК Франції передбачає можливість проведення обшуку у справах про тероризм без обов'язкової присутності особи, яка в ньому мешкає. У цьому разі виявлені в будинку речові докази не втрачають у суді своєї сили: згідно зі ст. 59 КПК Франції, заборонено під загрозою визнання дій правоохоронних органів незаконними, а отриманих доказів – недійсними, відвідувати, проникати в житло і проводити обшук приміщення з 23 до 6 год [11, с. 83].

Таким чином, французький законодавець встановив коло осіб і судових органів, які вправі розглядати й розслідувати справи про тероризм, а також розробив спеціальну процедуру розслідування їх, виокремивши ці злочини в особливу

категорію. Крім того, 9 лютого 2016 р. Національні збори Франції в Конституції закріплено позбавлення громадянства осіб, засуджених за тероризм. Усіх, хто був засуджений за терористичну діяльність, можуть позбавляти французького громадянства. Раніше це було можливо лише щодо засуджених, які мали подвійне громадянство і французький паспорт вони отримали не за народженням. Надалі ж зможуть позбавляти громадянства і корінних французів. У другій частині конституційної реформи також визначено умови, на яких фігурантів справ може бути позбавлено тих прав, які пов'язані з громадянством (наприклад, виборчого права). Конституційна реформа повинна бути затверджена французьким сенатом [12].

У Федеративній Республіці Німеччині зміни до процесуального законодавства щодо особливостей здійснення процесуальних дій у злочинах, пов'язаних із терористичною діяльністю, було внесено ще 1977 р. на підставі Закону ФРН від 30 вересня 1977 р. «Про зміни до Закону про судоустрій», який у юридичній літературі відомий ще як Закон про заборону контактів (Kontaktperregesetz). Його було прийнято в терміновому порядку – через тиждень після кривавих терактів у м. Кельні, причиною яких з-поміж іншого виявилися контакти між заарештованими терористами та їх пособниками, які перебували на свободі. Цей терористичний акт, як і низка інших, засвідчив, що такі контакти становлять безпосередню небезпеку для життя, здоров'я та свободи інших осіб і можуть істотно обмежити можливості правоохоронних органів протистояти терористичним актам. Для усунення цієї небезпеки та захисту вищих благ необхідно було припинити будь-який зв'язок терористів із зовнішнім світом і між собою. Саме така можливість припинення зв'язків між терористами, зазначено в обґрунтуванні проекту закону, надає можливість державі захистити життя людей, подолати надзвичайну ситуацію, створювану нападами терористів, і рішуче протидіяти всім викликам.

На підставі закону від 30 вересня 1977 р. отримали нову редакцію сім норм (§ 31–37) Закону про судоустрій щодо обмеження можливості терористів, які перебувають під арештом або в ув'язненні, спілкуватися один з одним і з зовнішнім світом. Зокрема, згідно з § 31 у новій редакції, коли наявна загроза життю, здоров'ю або свободі людини, що дає підставу припускати, що така небезпека походить від терористичного об'єднання чи будь-кого з його членів, для усунення її може бути припинено будь-який зв'язок заарештованих (ув'язнених) один з одним і з зовнішнім світом, зокрема їх усне спілкування із захисниками. Ця заборона контактів поширюється на тих ув'язнених, щодо яких набрав законної сили вирок за вчинення злочину, передбаченого § 129а КК ФРН

(«Створення терористичних об'єднань»), або одного з перерахованих у цій нормі КК діянь, а також на тих осіб, які взяті під арешт за підозрою в учиненні зазначених діянь.

Заборона контактів стосується і тих заарештованих, які вчинили інші злочини, не зазначені в § 129а КК, однак є вагома підозра, що їхні дії були пов'язані з будь-яким зі злочинів, зазначених у цьому параграфі КК ФРН.

Постанову про заборону контактів виносить уряд тієї землі ФРН, де перебуває під вартою ув'язнений (заарештований), або уповноважене цим урядом відповідне центральне відомство цієї землі. У разі, якщо для усунення небезпеки потрібно ввести заборону на контакти ув'язнених на території декількох земель ФРН, то постанову про таку заборону виносить федеральний міністр юстиції Німеччини.

Хоча постанову про заборону контактів виносять органи виконавчої влади, вона підлягає затвердженню судом. Відповідно до § 35 цього Закону про судоустрій (у новій редакції), постанова про заборону контактів втрачає силу, якщо протягом двох тижнів після його прийняття її не затвердив компетентний суд. Якщо постанову про заборону прийняв уряд або центральне відомство окремої землі ФРН, то його затверджує сенат у кримінальних справах того вищого суду землі, в окрузі якого розташована резиденція уряду цієї землі. Для прийнятих федеральним міністром юстиції постанов про заборону контактів затверджувальним судовим органом є сенат у кримінальних справах Федерального верховного суду Німеччини. У разі, якщо прийнята органом виконавчої влади постанова про заборону контактів не затверджена судом, порушувати питання про прийняття нової постанови за тією самою справою можливо лише за умови появи нових фактів, які потребують введення такої заборони.

У разі заборони контактів у справі, розслідування якої ще не завершено, заарештований (в'язень) не має права бути присутнім під час допитів свідків або пособників, проведення інших слідчих дій, навіть якщо за загальнопроцесуальними нормами він має на це право. Ця заборона поширюється і на його захисника, а також на співкамерників, щодо яких теж винесено постанову про заборону контактів. Захисник не має права бути присутнім навіть під час оголошення обвинуваченому наказу про арешт, хоча зобов'язаний поставити особистий підпис на ньому (п. 4 § 34). Оскільки після оголошення цього наказу одразу ж проводять допит обвинуваченого, суддя зобов'язаний поінформувати захисника про істотні результати допиту, якщо це не суперечить меті заборони контактів.

Таким чином, окремі країни та міжнародні інституції володіють арсеналом апробованих механізмів протидії злочинам, пов'язаним з теро-

ристичною діяльністю, зокрема на міжнародному рівні, а також продовжують роботу над визначенням найефективніших напрямів цієї діяльності, усуненням суперечностей і неузгодженостей, про які йшлося вище.

Доцільність вивчення, узагальнення та використання досвіду правотворчості та правозастосовної практики різних країн і міжнародних норм зумовлена тим, що відповідні положення формували з огляду на особливості злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, насамперед – їх стрімкий розвиток і пристосовуваність до заходів правового контролю та протидії. Ці норми враховують сучасні тенденції злочинності терористичної спрямованості, потреби правозастосовної практики та передбачають механізми, спрямовані на формування доказової бази.

Отже, зарубіжний досвід законодавчого регулювання протидії тероризму може бути корисним для України для розроблення дієвих підходів до формування національного антитерористичного законодавства та слугувати основою для обґрунтування необхідності подальшого підвищення вимог безпеки.

Література

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, А. О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський. Київ: НІСД, 2017. 58 с.
2. Актуальні проблеми протидії тероризму та злочинності у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції / за заг. ред. академіка НАН України, д-ра техн. наук. В. П. Горбуліна. Київ: Нац. акад. СБ України, 2005. Вип 13. 346 с.
3. Глобальний індекс тероризму. URL: http://peace-league.com/wp-content/uploads/2015/01/Rating_TERRORISM_UKR.pdf.
4. Жаровська Г. П. Транснаціональна організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, протидія: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2018. 568 с.
5. Обзор дел о терроризме. Управление ООН по наркотикам и преступности. Вена, 2010. 464 с.
6. Лист Голови Комітету Ради Безпеки ООН, заснованого Резолюцією 1373 (2201) про боротьбу з тероризмом від 18 лют. 2015 р. URL: http://www.un.org/en/sc/ctc/docs/2015/S_2015_12.
7. Аленін Ю. П., Пашковський М. І. Міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом: тенденції розвитку кримінально-процесуальних інститутів. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. Вип. 8: Соціальні та правові проблеми боротьби з тероризмом, 2000. С. 63–70.
8. Чернядьєва Н. А. Международный терроризм : происхождение, эволюция, актуальные вопросы правового противодействия : монография. М. : Проспект, 2016. 325 с.
9. Багрій-Шахматов Л. В., Сценко С. Л. Методи боротьби з тероризмом: погляд світового співтовариства. *Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових і практичних працівників*: міжвідом. наук. зб. Київ, 2000. Т. 19 (1). С. 338–343
10. Некоторые вопросы международного антитеррористического законодательства и сотрудничества

в борьбе с терроризмом : материалы семинара-конф. Междунар. контртеррор. тренинг. ассоц. (МКТА), 11–13 июня 2001 г. URL: <http://www.iccta.ru>.

11. Власов И. С. Зарубежное законодательство в борьбе с терроризмом / отв. ред. И. С. Власов. Москва : Городец-издат, 2002. 168 с.

12. У Франції схвалили позбавлення громадянства за тероризм. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/frantsii-odobrili-lishenie-grazhdanstva-terrorizm-1455083222.html>.

Анотація

Нестеров Д. І. Зарубіжний досвід правових та організаційних засад кримінальної процесуальної діяльності про злочини, пов'язані з терористичною діяльністю. – Стаття.

У статті на основі аналізу зарубіжного досвіду протидії тероризму констатовано, що останні події, пов'язані з низкою терористичних актів у Європі та загальним посиленням терористичної загрози, стали приводом для перегляду підходів до законодавчого регулювання протидії тероризму. У законодавстві зарубіжних країн обрано підхід, згідно з яким мета протидії тероризму виправдовує суттєві обмеження прав і свобод осіб, які причетні або яких підозрюють у причетності до терористичної діяльності. На основі чого виокремлені напрями законодавчого регулювання протидії терористичній діяльності в різних країнах.

Аналіз кримінального процесуального законодавства, а також законодавства, яке регламентує протидію тероризму, у деяких іноземних державах (США, Іспанія, Франція, Німеччина) засвідчив наявність окремих процесуальних норм, які надають додаткові повноваження спеціалізованим підрозділам, що протидіють тероризму, зокрема щодо підстав і процедури проведення обшуку, збільшення терміну попереднього ув'язнення для затриманих осіб за підозрою в учиненні злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю.

Ключові слова: тероризм, зарубіжний досвід, міжнародно-правова регламентація, кримінальна процесуальна діяльність, розслідування.

Аннотация

Нестеров Д. И. Зарубежный опыт правовых и организационных основ уголовной процессуальной деятельности о преступлениях, связанных с террористической деятельностью. – Статья.

В статье на основе анализа зарубежного опыта противодействия терроризму констатировано, что последние события, связанные с рядом террористических актов в Европе и общим усилением террористической угрозы, стали поводом для пересмотра подходов

к законодательному регулированию противодействия терроризму. В законодательстве зарубежных стран выбран подход, согласно которому цель противодействия терроризму оправдывает существенные ограничения прав и свобод лиц, причастных или подозреваемых в причастности к террористической деятельности. На основе чего выделены направления законодательного регулирования противодействия террористической деятельности в разных странах.

Анализ уголовного процессуального законодательства, а также законодательства, регламентирующего противодействие терроризму, в некоторых иностранных государствах (США, Испания, Франция, Германия) показал наличие отдельных процессуальных норм, предоставляющих дополнительные полномочия специализированным подразделениям, противодействующих терроризму, в частности относительно оснований и процедуры проведения обыска, увеличение срока предварительного заключения для задержанных лиц по подозрению в совершении преступлений, связанных с террористической деятельностью.

Ключевые слова: терроризм, зарубежный опыт, международно-правовая регламентация, уголовное процессуальное действие, расследование.

Summary

Nesterov D. I. Foreign experience of legal and organizational bases of criminal procedural activity about crimes connected with terrorist activity. – Article.

Based on the analysis of foreign experience in counter-terrorism, the article states that recent events related to a number of terrorist acts in Europe and the general increase in the terrorist threat have led to a reconsideration of approaches to counter-terrorism legislation. The legislation of foreign countries has chosen an approach according to which the purpose of counter-terrorism justifies significant restrictions on the rights and freedoms of persons who are involved or suspected of involvement in terrorist activities. On the basis of which the directions of legislative regulation of counteraction to terrorist activity in different countries are singled out.

Analysis of criminal procedural legislation, as well as legislation governing the fight against terrorism, in some foreign countries (USA, Spain, France, Germany) showed the existence of certain procedural rules that give additional powers to specialized units to counter terrorism, in particular on the grounds and procedure search, extension of pre-trial detention for detainees on suspicion of committing crimes related to terrorist activities.

Key words: terrorism, foreign experience, international legal regulation, criminal procedural activity, investigation.